

תקן מקצועי להובלת מסעות חניכה אתגרי

גרסה 1 מתאריך 12.7.2017

תוכן עניינים:

3.....	רקע:	.1
4.....	מטרת התקן:	.2
4.....	הגדרות:	.3
7.....	פעילות מח"א:	.4
8.....	שיטה ומבנה:	.5
9.....	נהלי בטיחות בפעילות מח"א:	.6
19.....	התנהלות בשטח:	.7
21.....	תהליך עיבוד ולמידה לאחר במסע:	.8
22.....	אבטחה ורפואה במח"א:	.9
23.....	אתיקה מקצועית:	.10

1. רקע:

תקן מקצועי זה גובש בעבודת צוות בשנים 2014-2017. התקן מבוסס על החלטות ועדה מקצועית בנושא: "פעילות חינוכית-טיפולית דרך השטח באמצעות מסעות חניכה ואתגר" שהוקמה ע"י משרד החינוך – אגף מנהל חברה ונוער, כמענה ליוזמה של "איגוד האתגר והלמידה החווייתית בישראל". (נספח 1 "כתב מינוי").

חברי הועדה:

יו"ר: עופר אוגש

מזכיר: נח גרינבוים

חברי הוועדה: רוני נעמן, זמיר לביא, שאולי לב, דוד מיכאלי, רותם זהבי

השתתפו בחלק מהדיונים: איל מרגולין, דותן חיים, קובי בלין, ערן זוהר

התקן שמוצג פה הוא המשך תוצרי הוועדה תוך התאמה מקצועית.

שותפים לעשייה נציגי הארגונים הבאים:

1. עמותת נירים
2. עמותת ענ"ב
3. עמותת דרך לוטן
4. עמותת חוגי סיירות ע"ש אורי מימון
5. עמותת "נפש חופשיה"
6. "המכון ללימודי שטח"
7. גל בלוזה – קידום נוער
8. דוד הרועה – כפר הנוער מנוף

2. מטרת התקן:

1. להגדיר אמות מידה מקצועיות להובלת "מסע חניכה אתגרי" (מח"א).
2. לאפשר לארגונים ויחידים החברים באיגוד לאמץ תקן זה, לפעול על פיו ובכך לעמוד ברמת הבטיחות והאתיקה הנדרשת בפעילות מח"א.
3. להוות "תקן חי" המעדכן עצמו בהתאם לניסיון שיצטבר, לשינויים בחוק ושינויים טכנולוגיים.

תיקוף התקן:

1. התקן יהיה תקף לאחר שיאושר ע"י הנהלת איגוד האתגר והלמידה החוויתית בישראל.
2. יחידים וארגונים החברים באיגוד יצהירו על קבלת תקן זה לפעילותם השוטפת. (נוסח הצהרה בנספח 2)
3. ארגון שיאמץ את התקן, יוכל לפרסם עובדה זו בקרב לקוחותיו.

מנגנון עדכון:

1. הועד המנהל של האיגוד, ימנה "ועדת היגוי לניהול תקן מח"א" אשר תתכנס ותעדכן את התקן בהתאם לצרכי השטח ו/או בקשות חברי איגוד.
2. בוועדת ההיגוי יהיו מינימום 3 חברים מארגונים שונים.
3. עדכון התקן יחייב אישור הועד המנהל של האיגוד.
4. ועדה זו תנהל מעקב ורישום הארגונים והיחידים שאמצו תקן זה. הרשימה המעודכנת תפורסם באתר האיגוד.

3. הגדרות :

3.1 מסע חניכה אתגרי:

רקע:

בשנים האחרונות שב המסע הנודד כמסע חניכה אתגרי לתפוס את מקומו בעולם החינוך והטיפול כלמידה התנסותית וחוויתית למטרה של חוסן, העצמה ושיקום אישיים וקהילתיים. הדבר נתמך ע"י מחקרים רבים. השימוש במסע חניכה בארץ לקידום והשגת יעדים חינוכיים החל כבר בשנות ה 20 של המאה הקודמת. החל משנות ה 80 החל שימוש גם להשגת יעדים טיפוליים, בעיקר בקרב קהלי נוער מקצה הרצף המטופל במסגרות משרד הרווחה.

לצד חשיבותה של פעילות למידה התנסותית וחוויתית זו חשוב לדעת כי מסע בתנאי שטח מאתגרים הינה פעילות שיש בה סיכונים לאדם שאינו מיומן בתחום. לפיכך על פעילות מסע החניכה האתגרי להיות מאורגנת ומותאמת על פי הנחיות בטיחות ברורות ייחודיות לפעילות זו.

הגדרת מסע חניכה אתגרי

פעילות חינוכית-טיפולית המתקיימת בתנאי שטח מאתגרים, המאפשרים/המחייבים התמודדות פיזית-רגשית-מנטלית ברמת הפרט והקבוצה. הפעילות הינה מרוכזת ורציפה מ-2 ימים לפחות ועד מספר שבועות. הפעילות מאפשרת גילוי כוחות גוף ונפש דרך התמודדות וקושי. במסעות אלו הולכים ברגל, נושאים את כל הציוד בתרמיל על הגב, מכינים את המזון עצמאית וישנים בשטח תחת כיפת השמים.

3.2 "תנאי שטח המסע/הפעולה"

שטחים פתוחים, מאתגרים ו/או מבודדים המאפשרים למשתתפי המסע, יציאה מסביבה המוכרת להם לשם התמודדות ב"הטבע" עם סביבה לא מוכרת.

3.3 "למידה התנסותית – חווייתית" (Experiential Learning):

תהליך למידה המערב את כל החושים /ומעודד את המשתתפים לעשות שימוש במכלול מנגנוני הגוף, החשיבה והרגש שלהם. הלמידה מתרחשת תוך כדי הפעילות/פעולה /ועיבוד החוויה/ההתנסות שלאחריה. לאורך כל הפעילות/התנסות המשתתפים פעילים בגילוי, ביצירה ובעשיית שימוש בידע, בכישורי חיים, בפתרונות/פתרון בעיות, ובהסקת מסקנות על בסיס החוויה וההתנסות שעברו.

הלמידה ההתנסותית יכולה להתבצע במגוון של מרחבים, פתוחים (טבע קרוב, טבע רחוק, יבשה, ים, אוויר), או סגורים (כיתה, אולם) וניתן להתאימה אישית לפרטים או לקבוצות/לרמות אתגר שונות, ולמטרות שונות (חינוך, טיפול, שיקום).

3.4 הגדרה של אוריינות סביבתית: (Environmental literacy)

אוריינות סביבתית הינה "קריאת הטקסט" של יחסי הגומלין סביבה – אדם במכלול ההקשרים הפיזיים, הפיזיולוגיים, והתנהגותיים. כל זאת במטרה לפתח אצל הלומד יכולות לראייה מערכתית ופרטנית, לקריאת תהליכים וליצירת מענה מותאם, ובנוסף לטפח אצל רגישות סביבתית, ידע, מיומנויות, גישות, ערכים, אחריות ונכונות להשקעה אישית ולמעורבות פעילה.

3.5 בעלי תפקידים במח"א:

3.5.1 "מנהל מסע"

הסמכות העליונה במסע, לקבלת החלטות בשטח, אחראי על כל שלבי המסע. משלב התכנון וההכנה דרך שלב הביצוע ובעת המסע. נמצא בפועל בשטח.

תפקידים ואחריות מנהל מסע

- א. מכין את תכנית המסע ומאשרה מול המסגרת החינוכית, לאחר תהליך של מיפוי צרכים והגדרת המטרות והיעדים,
- ב. מרכיב/מקים צוות מקצועי למח"א
- ג. מתכנן ומיישם תכנית הכנה לקבוצה טרם ולקראת יציאתה למח"א.
- ד. מוודא קיומם של כל האישורים הנדרשים לקיום הפעילות.
- ה. נוכח במסע לכל אורכו ומנהל את המסע בפועל.

1. שותף לעיבוד ולסיכום הפעילות מול המסגרת החינוכית הסקת מסקנות וגיבוש המלצות להמשך התייחסות

3.5.2 "מנחה שטח" – איש צוות במסע שהוכשר להנחייה וניהול של קבוצת פעילות במח"א.

3.5.3 "מטפל שטח" – איש צוות במסע שהוכשר והוסמך בתכנית הכשרה חינוכית-טיפולית מוכרת ונושא תעודת בוגר של התכנית.

3.5.4 "מדריך שטח" – איש צוות שהוכשר ע"י ארגון העוסק בפעילות מח"א בהכשרה פנים-ארגונית.

3.5.5 "חובש" – מי שהוכשר כחובש ע"י גוף מוסמך ונושא תעודת חובש בתוקף

3.5.6 "מע"ר" – מי שהוכשר כמגיש עזרה ראשונה ונושא תעודה בתוקף

3.5.7 "מאבטח" – נושא נשק להגנה עצמית או מי שהוכשר כמאבטח ונושא תעודה מתאימה בתוקף.

3.5.8 "דור ביניים" – בעל נסיון שטח המוכר כמומחה, בעל ידע, ניסיון בניהול, או בהנחייה או טיפול בפעילויות מח"א.

1. מנהל מסע מ"דור הביניים" הוא מי שעונה על כל אלה:

א. בעת הגשת הבקשה הינו בן לפחות 30 שנה

ב. בעל לפחות 5 שנות ניסיון מוכח בפעילות מח"א אשר בהם השתתף במצטבר בלפחות 1000 שעות פעילות בכללם לפחות 6 מסעות במתכונת של 5 ימים רצופים

2. מנחה שטח מ"דור הביניים" הוא מי שעונה על כל אלה:

א. בעת הגשת הבקשה הינו בן לפחות 26 שנה

ב. בעל לפחות 3 שנות ניסיון מוכח בפעילות מח"א אשר בהם השתתף במצטבר בלפחות 400 שעות פעילות ובכללם לפחות 6 מסעות במתכונת של 3 ימים רצופים

3. מטפל שטח מ"דור הביניים" הוא מי שעונה על כל אלה:

א. בעת הגשת הבקשה הינו בן לפחות 26 שנה

ב. בעל לפחות 3 שנות ניסיון מוכח בפעילות מח"א אשר בהם השתתף במצטבר בלפחות 400 שעות פעילות ובכללם לפחות 6 מסעות במתכונת של 3 ימים כאשר הפעילות עצמה התבצעה במסגרת של התערבות חינוכית-טיפולית מול אוכלוסיות מיוחדות כגון נוער עובר חוק, נוער בסיכון, בעלי מוגבלויות וכדומה

4. חריגים

ל"ועדת היגוי לניהול תקן מח"א" תהיה סמכות לאשר חריגים בהתאם לשיקול דעתה בכפוף להגשת בקשה מנומקת והצגת תיעוד שיידרש

3.5.9 רכז פעילות מח"א

איש מקצוע המרכז את כלל פעילות מח"א / שטח בארגון. תפקידו לנהל, ולבצע בקרה במטרה לעמוד באמות המידה ובתקנים הבטיחותיים של כל פעילות. רכז הפעילות יוכל לשמש גם כמנהל מסע.

4. פעילות מח"א :

4.1 מטרות:

עיצוב תהליך חניכה של יחידים וקבוצות באמצעות התמודדות עם אתגרים פיזיים, רגשיים ומצבים חברתיים מורכבים אשר ההתגברות עליהם תיצור רצף התנסותי של התמודדות והתגברות על קשיים בחיי היומיום בכלל.

4.2 יעדי המסע:

לימוד חווייתי וערכי: למסע החניכה האתגרי חשיבות חינוכית רבה ברמת הפרט וברמת הקבוצה כחלון הזדמנויות ללימוד התנסותי (ראה סעיף 3.3) ולחוויה חינוכית חיובית ומשמעותית, התורמת לחוסן והעצמה אישיים וקהילתיים לצד מיומנויות של התנהלות בטוחה בשטח..

ברמת היחיד:

הרחבת טווח האוריינות הסביבתית (ראה סעיף 3.4) קשב והתבוננות, העצמה אישית וחיזוק כישורי חיים, ניהול עצמי ובטיחות אישית וסביבתית. הפעילות מציבה אתגרים ומגע ישיר בטבע המסייעים לשיקום מיומנויות של כשירות גופנית, גרייה חושית, הכרת יכולות גוף וסביבה, זיהוי והתמודדות עם מצבי פחדים ותלות, קידום תפקוד ועצמאות אישית, תזונה בסיסית נטולת חלב ובשר להסתפקות במועט, לימוד הכנת מזון, שליטה על צורך בסיפוקים מידיים.

ברמת הקבוצה:

הפעילות תורמת להעצמת מנהיגות, אחריות אישית ומחויבות וחברתית. סיוע בחיזוקם של כישורים חברתיים כמו גיבוש, שיתוף פעולה, מתן וקבלת עזרה, חשיבה משותפת, יכולת להגדיר מטרה ולפעול למימושה, הקניית תחושת עתיד, נתינת כלים לכישורי חיים. למידת מיומנויות שטח ובטיחות שטח. שיפור יכולת התמודדות חברתית עם מצבי חיים ולחצים.

4.3 חינוך לרגישות, השגחה ושמירה על הסביבה:

רגישות לסביבה מונעת מצבים מסוכנים ומיושמת כתהליך חינוכי. המסע האתגרי עומד בסימן של שמירת הסביבה ולימוד הבטיחות האישית והקבוצתית במטרה שהתלמיד עצמו יהפוך להיות שומר סביבתי.

5. שיטה ומבנה :

התנסות ותרגול בפתרון בעיות אישיות וקבוצתיות, התנסות בקבלת החלטות בדילמות מוחשיות ומצבים משתנים בפעילויות אתגר ובשטח, עיבוד והשלכה על מצבי חיים שונים, רכישת כישורי חיים. הכשרת המשתתפים והקניית יכולות של בטיחות, ניהול סיכונים בשטח, מנהיגות והובלה.

העיקרון המנחה מסעות החניכה האתגריים הוא של יציאה ממרחב בטוח ידוע ומוכר למרחב לא ידוע, לא מוכר, חדש.

במסע זה נדרשים המשתתפים לערנות ומיקוד מול הצורך במציאת הדרך והתנהלות נכונה. ככל שהמרחב בו מתבצע המסע, שונה ממרחב מוכר, כך התפוקות החינוכיות והערכיות יהיו עוצמתיות ומשמעותיות יותר.

5.1 תיאור התהליך:

כללי:

יציאה מסביבה מוכרת (גיאוגרפית, חברתית, תזונתית, התנהגותית) לשטח טבע מבודד ולא מוכר. למידה דרך התנסות בחוויה פיסית, ערכית וחברתית באמצעות התמודדות עם קשיים, טווחים ואתגרים שונים. אלו כוללים חוויות והתנסות של הליכה, ראייה למרחק, גבהים, מעבר הכרחי, טבילה, תנועה לילית מודרכת או מבוקרת, שהיית בדד לילית בתא שטח מוגן בסמיכות לחניון לילה בדד, התגברות פיזית, התגברות מנטאלית, חוויה רוחנית של הישג המאפשר בניית ביטחון עצמי וגיבוש עמדות פנימיות.

5.2 מבנה מסע חניכה אתגרי

1. הכנה: סדרת מפגשי הכנה **שהם חובה**:

א. מפגש איפיון מסע עם הלקוח

ב. מפגש הכנת הצוות החינוכי / טיפולי שיוצא למסע – משך המפגש יקבע ע"י מנהל המסע והלקוח

ג. מפגש הכנה עם המשתתפים

ד. מפגש הכנה עם הורי נערים – זוהי המלצה בלבד. יבוצע ע"פ החלטת מנהל המסע והלקוח

2. **המסע**: הליכה ברצף או בפרקים של מינימום 2 ימים ברצף.

3. **תהליך של עיבוד המסע**

6. נהלי בטיחות בפעילות מח"א :

6.1 נוהל הכנות למח"א

שלבי הכנה המקצועית של מסע חניכה אתגרי:

6.1.1 תאום ציפיות והגדרת יעדים

פגישת הכנה בה יוגדרו היעדים, והנתונים לתכנון המסע. במפגש זה יקבעו הגדרות האחריות ונהלי תקשורת ותאום בין הצוות המקצועי לצוות החינוכי. יובהר כי הסמכות העליונה לקבלת החלטות בשטח היא של "מנהל המסע".

6.1.2 תכנון מותאם

בהתאם ל: עונת שנה, מספר המשתתפים מטרת ויעדי המסע

6.1.3 אישור המסלול

בהתאם לנהלי הארגון המבצע. מח"א לתלמידי מערכת החינוך, מחוייב בתאום בלישכה לתאום טיולים

6.1.4 איסוף נתונים עדכניים על המסלול

יש לאתר שינויים השטח. איסוף המידע יעשה תוך שימוש בידע נצבר מעמיתים שהיו במקום לאחרונה, עמוד ענן, מערכת ניהול סיכונים של החברה להגנת הטבע, מערכות מידע אחרות. מנהל המסע מחויב להכרות עם המסלול ולהיות בו במהלך השנה שקודמת למועד המסע.

6.1.5 הצגה ואישור תוכנית המסע

הצגת תוכנית המסע תתבצע ע"י "מנהל מסע חניכה אתגרי" בפני "רכז פעילות מח"א" או בפני "מנהל מסע חניכה אתגרי" אחר בארגון או קולגה מקצועי (זאת עד שיווצר מידרג מקצועי המבוסס על ותק וניסיון)
ההצגה כוללת:

- הצגת תיק מסע כולל האישורים הנדרשים
- מבנה כח אדם מקצועי
- תיאור מפורט של מסלולי ההליכה והשיקולים להתאמתם לתנאים ולמשתתפים
- לוחות זמנים
- תכנון מי שתיה
- ניהול לוגיסטי
- פעילויות מיוחדות בטיול (אם יש)
- אתגרי ניווט
- מערך תקשורת ומעגלי סיוע
- התמודדות עם תנאי מזג אויר צפויים
- ניהול סיכונים: נקודות תורפה בטיחותיות ודרכי ההתמודדות איתן.

(מצורף נספח 3 "טופס לדוגמה להצגת תוכנית מסע")

6.1.6 הכנת תיק מסע :

- א. תיאור הפעילות ומטרתה.
- ב. תדריכים כתובים לסגל, למלווים, למדריכים ולבעלי תפקידים אחרים הכוללים דרישות בטיחות ספציפיות
- ג. חוזה משתתף או ברית עבודה למשתתפים
- ד. דרכי תקשורת ודיווח
- ה. ריכוז תיעוד אישורים מחייבים עפ"י חוק או ע"פ נוהל פנים ארגוני
 1. אישור הלשכה לתיאום טיולים (רק במקרה שיש חובה)
 2. אישור הורים להשתתפות ילדם במסע
 3. אישור החתום על ידי ההורים / אפטרופוס המאשרת כי מצב בריאותו תקין.
 4. אישור רפואי לכל המשתתפים, ובמיוחד לבעלי בעיות רפואיות או צרכים מיוחדים.
- ו. רשימות משתתפים (מסווגות; משתתפים/חניכים, מורים, מדריכים, מלווים אחרים, מלווים רפואיים, נוספים)
 - ז. נוהל הערכת סיכונים קבוע לקבלת החלטות
 - ח. הערכת סיכונים למסלול זה
 - ט. הוראות היערכות מצבי חירום, עזרה ראשונה ופינוי, כולל מספרי טלפון לשעת חירום;
 - י. מידע נוסף לפי הצורך.

6.1.7 ציוד חובה למנחה-מטפל שטח

- א. ערכת עזרה ראשונה מותאמת למסעות מח"א (ציוד חבישה בסיסי + תחבושת אלסטית + משולש) הערה: בשל עומס הציוד במח"א לא מעשי לשאת גם ערכה מלאה. זו תהיה אצל מע"ר או החובש.
- ב. אמצעי תקשורת:
 1. טלפון סלולרי עם אפשרות הטענה בשטח (סוללות חלופיות)
 2. מכשירי קשר אלחוטיים לרשת פנימית או מכשיר איתור לוויני
 3. טלפון לוויני במקרה הצורך (הערה: במסלול זה אין צורך)
- ג. פנס וסוללות (גם בטיול יום)
- ד. מפות: על מנהל המסע ונהג רכב לוגיסטיקה, לשאת מפות סימון שבילים המאפשרות תקשורת מול חדר מצב. סוג המפות למשתתפים יקבע ע"י מנהל המסע בהתאמה ליעדים שהוסכם עליהם.
- ה. תיק טיול
 - ו. חבל אישי באורך 15 מ' – עובי 8 מ"מ ומעלה
 - ז. גפרורים/ מצת, נרות
 - ח. תזונת סוכרים לחירום (ממתק)

6.2 ניהול המסע

ניהול המסע הוא באחריות מנהל המסע וכלל את רכבי הלוגיסטיקה, הסעות המשתתפים והתנהלות בשטח. הניהול שואף לממש את מטרות המסע תוך שמירה מכסימלית על בטיחות המשתתפים כולם. לצורך זה ישאף מנהל המסע להיות במצב שיאפשר התערבות יעילה במצבים לא צפויים.

6.2.1 בקרה לפני כניסה לשטח - בדיקת ציוד משתתפים וצוות הכוללת:

1. כובע וביגוד מתאים לתנאי מזג האוויר
2. כמות מים מספיקה שתיקבע ע"י מנהל המסע בהתאמה למשתתפים, לתנאי השטח ולמזג האוויר. במקרי עומס חום גבוה – יש לקבוע נקודות אספקת מים לאורך המסלול.
3. נעליים מתאימות למסע שטח
4. מזון וציוד קבוצתי
5. תקינות אמצעי תקשורת

6.2.2 תדריך בטיחות - יתבצע לפני תחילת כל יום מסע וגם בתחילת "פרק הליכה" חריג (מעבר הכרחי, שפת מצוק, תנועה בלילה וכו')

6.2.2.1 תדריך בטיחות מפורט:

- א. אין פיצול בחוליה.
 - ב. אדם לא נשאר לבד בשטח בשום תנאי.
 - ג. נוהל נתק - הסבר
 - ד. אין לרדת מהדרך או מהשביל אלא אם קיבלו הנחיה.
 - ה. יש להישמע להוראות צוות השטח ולפעול בהתאם להנחיותיהם.
 - ו. על הלבוש והנעליים להתאים לאופי הפעילות
 - ז. אין לגשת לרכב השטח בחניון הלילה, אלא באישור אנשי הצוות
- 6.2.2.2 במקרה הצורך יש להנחות את המשתתפים/חניכים גם בהוראות בטיחות פרטניות הרלוונטיות לכל תא שטח.
- 6.2.2.3 בפעילות שמשתתפים בה משתתפים בעלי צרכים מיוחדים, קרי משתתפים שיש להם מגבלות פיזיות או נפשיות, יש לפעול על פי ההנחיות האלה:
- א. יש לקבל הנחיות מהגורמים המקצועיים האחראים על הקבוצה.
 - ב. יש לגלות רגישות יתר כלפי הקבוצה וכלפי כל אחד מחבריה בכל הנוגע למגבלותיהם ולתגובתם לפעילות.
 - ג. לפעול על פי הנחית מנחה/מטפל השטח
- 6.2.2.4 ספירת משתתפים – ביציאה לדרך, בתחילת כל הפסקה ובסיום יום תתבצע ספירת משתתפים (משתתפים, מורים, מלווים) ע"י מנחה-מטפל השטח.
- 6.2.2.5 "תנועה בשטח" – התנועה בשטח היא מרכיב חיוני משמעותי. התנועה תתבצע בחוליות של עד 10 משתתפים בחוליה.

קיימת אפשרות ל 2 מצבי תנועה:

- א. **תנועה בחוליות על אותו ציר תנועה** – מצב זה מאפשר התייחסות לכל החוליות כקבוצה אחת. הדבר מתאפשר הודות לעובדה שיש אמצעי שליטה (מנהל מסע, קשר ורכב שטח)
- ב. **תנועה בחוליות בצירים שונים אך באותו תא שטח** – במקרה זה בנוסף לאמצעי השליטה בסעיף א פה, יש לחייב קיומו של מכשיר מיקום לזוויי לכל חוליה. המכשיר מאפשר מעקב מיקום חוליות בשטח + אפשרות קריאה לעזרה שאינה תלויה בקליטה סלולרית או מכשירי קשר)

6.2.2.6 ככל שתנאי השטח והשיקול הבטיחותי מאפשרים, יש להעביר את אחריות מציאת הדרך וקבלת ההחלטות לידי המשתתפים. הצוות המקצועי וצוות המסגרת ילכו מאחור תוך שמירת קשר עין עם המשתתפים.

6.2.2.7 בשטחים בהם קיימות מגבלות בטיחותיות כגון חשש מפילה, התנכלות עוינת, נפלים, סביבת שדות מוקשים וכד' יוביל מנחה/מטפל שטח את הקבוצה. במידת הצורך תתבצע הקבצת חוליות ומעבר קבוצתי.

6.2.3 ליווי בוגרים

יחס מבוגרים / נערים לא יפחת מהמינימום הנדרש בחוזר מנכ"ל לטיולים להלן מדדים לקביעת היחס בין נערים למספר אנשי צוות מקצועי והאורגני קביעת היחס היא שקלול 3 מדדים

- א. רמת המסוגלות הפיסית של המשתתפים / נסיון קודם
- ב. רמת החוסן הנפשי (מוטיבציה)
- ג. עומסי חום וקור (הערה: אורך המסלול נקבע מראש בשל החובה לישון בחניוני לילה מאושרים) מדד זה ישוקלל על פי תנאי האקלים

קביעת מספר אנשי הצוות תהיה שקלול מדדים א+ב.

מדד ג' ישוקלל על פי תנאי אמת שיהיו.

סה"כ נקודות	נמוכה 1 נק.	בינונית 2 נק.	גבוהה 3 נק.	
				ממוצע מסוגלות פיסית
				רמת חוסן ומוטיבציה

מפתח מספר אנשי צוות מקצועי:

נקודות	אנשי צוות מקצועי
2	1 לכל חוליה
3	1 לכל חוליה
4	1 לכל 2 חוליות
5	1 לכל 3 חוליות
6	1 לכל 3 חוליות

6.2.4 ליווי חמוש

- תנועה בחוליות על אותו ציר תנועה – מאבטח/מלווה חמוש לקבוצה
- תנועה בחוליות בצירים שונים אך באותו תא שטח – מאבטח/מלווה חמוש שנמצא על רכב השטח ומתמקם בנקודה שולטת המאפשרת תצפית וקשר עם החוליות הנעות בשטח. חובה שלכל חוליה הנעה בשטח יש אמצעי קשר

6.2.5 ההגנה בפני נפילה

- יש לוודא ניתוח שטח והערכת סיכונים לפני כל תא שטח חדש.
- מנחה-מטפל השטח יעריך את הסיכונים לנפילות השונות במהלך הפעילות ובהתאם לכך יתאים את האמצעים לאבטחת המשתתף (סיוע ידני, ליווי צמוד, שימוש בחבל אבטחה אישי)
- לפני כל פעילות המוגדרת כתצפית גובה/גבהים יש להעביר הוראות בטיחות ולתדרך את הצוות להשגחה.
- בעת הפעילות יש לוודא כי המשתתפים ממלאים אחר ההוראות שניתנו להם במהלך התדריך בנוגע לאבטחה.
- ה כל פעילות חבל מקצועית תבוצע על פי הנחיות משרד החינוך לפעילות חבלים.
- שימוש או טיפוס בסולמות על צוקים בשטח – יש להעביר תדריך, הנחיות, הצמדת מלווה למקרים הטעונים השגחה.

6.2.6 נוהל נתק

- "מנותק" הוא יחיד שהתפצל בטעות מהחוליה ואינו רואה או שומע את משתתפי המסע בסביבתו. התנתקות תלמידים ו/או צוות מהחוליה הינו מצב שיש להימנע ממנו, לשם כך ההנחיות הבאות:
- א. יתבצע תדריך התנהגות במצב זה בתחילת כל פעילות
- ב. "המנותק" יעצור ויחכה במקומו. אלא אם כן סטה ביודעין מהדרך וידע איך לחזור אליה. אם בסביבה הקרובה שיש לה קשר עין עם מקום הנתק, יש מחסה צל או נקודת תצפית גבוהה, ינוע ה"מנותק" לנקודה זו ויחכה בה. המנותק יישאר ערני ויקשיב לקולות סביבו, יציב ציוד באופן בולט.
- ג. האחריות למציאת המנותק חלה על הקבוצה והמנחה/מטפל השטח.

ד. במקרה ולא נוצר קשר עם המנותק, יש לפעול ע"פ נהלי חירום המפורטים בהמשך.
ה. נתק בלילה: על המנותק להשאר במקומו (אך לא על דרך רכב, אלא בצמוד לה), להדליק פנס, להשאר ער ולהקשיב ולענות לקריאות המחפשים.

6.2.7 תרגול הליכה עצמאית

תרגול הליכה ושהייה עצמאית מאפשרות תפוקות חינוכיות/טיפוליות בעוצמה רבה. התרגול מאפשר העצמת היכולת האישית, העצמת הדימוי והביטחון העצמי, התנתקות מחברה המאפשרת התבוננות אחרת. מאפשרת טיפוח עצמאות ואי תלות. תרגול כזה מחייב היערכות מורכבת המאפשרת **בטיחות פיסיית ורגשית**.

כל פעילות תיעשה לאחר מתן הסבר ותדריך מפורטים.

סוגי הליכות עצמאיות:

- א. **הליכה עצמאית בטור:** תנועה בטור עם רווח של 20-30 מ', תוך שמירת קשר עין עם התלמיד שלפנים ועם התלמיד מאחור. עצירת תלמיד שלפניך, מחייבת שמירת מרחק ועצירה. מלווים בוגרים ימוקמו בקצותיו (חובה לפחות 2 בוגרים בטור) ולאורך הטור.
- ב. **הליכה עצמאית בתא שטח מוגדר:** אינה מחייבת שמירת קשר עין. ביום תתאפשר בתנאי שטח ובתוואי מתוחם המונע משמעותית סיכוי סטייה מנתיב. יש למקם אנשי צוות בוגרים בנקודות מעבר הכרחי או נקודות תצפית. לא תתאפשר הליכת עצמית במרחב בלילה.

6.2.8 תרגול שהייה עצמאית בשטח

קיימות 2 אפשרויות:

- א. **שהייה קצרה יום/ לילה:** (מספר דקות עד חצי שעה) - תרגיל בו ממוקם התלמיד ע"י מנחה / מטפל שטח, במרחק של 10-30 מ' אחד מהשני לפרק זמן קצוב. המשתתפים מקבלים הנחיה שאין לנוע בשטח ואין לתקשר עם הנמצאים בסמוך להם, ועליהם להמתין לקריאה לכינוס או לאיסוף יחידני.
- ב. **שהיית לילה ארוכה** – שהייה זו מאפשרת שינה ומסתיימת באור יום אלו ההנחיות לביצוע פעילות זו:
 1. לא יתבצע תרגול שהיית לילה ארוכה שלא אושרה בהצגת פעילות.
 2. רמת האתגר האישי חייבת להיות מדורגת כך שתתאפשר רמת אתגר שונה המותאמת לתלמיד באופן אישי.

הנחיות לביצוע שהיית לילה ארוכה בשטח:

מנהל המסע יקבע תיזמון ודרך הפיזור של המשתתפים, בהתאם למספרם ולתנאי השטח.

קיימות 2 אפשרויות עיקריות:

- א. פריסה טורית לאורך תוואי מוגדר (בד"כ נחל)
- ב. פריסת מניפה (אמפיתיאטרון)

הנחיות:

1. יוגדר אזור הפעילות והמשתתפים יעברו בו ויכירו את גבולותיו
2. נקודת הלינה אינה קרובה לנקודת תורפה בטיחותית (אפיק נחל בעת חשש לשיטפונות, מצוק, מחצבות, צירי תנועה וכו')
3. כל תלמיד/ה ימוקם ע"י מנהל המסע וידעו מי מוקם משני צידי.
4. תקבע נקודה מוסכמת (רצוי נקודת היציאה לפיזור) שבה יהיה איש צוות מבוגר ואליה יכול לכנוס כל תלמיד שבוחר להפסיק את התרגיל, בכל שלב שהוא.
5. כמות הציוד שיקח איתו התלמיד תקבע על ידו, בהתאם לרמת האתגר שבחר. במקרה של מזג אוויר קיצוני, יקבע מנהל המסע את הציוד המינימאלי.
6. ינתן תדריך מפורט של התנהגות רצויה, מקרים ותגובות, כולל הגדרת משך התרגיל מתי וכיצד הוא מסתיים.
7. צוות מקצועי וחינוכי ימוקם בקצות הקבוצה ויצויד במכשיר קשר
8. שומר הלילה ימוקם בנקודת היציאה ליד מדורה
9. במקרה ואחד או יותר משתתפים בחרו להפסיק את התרגיל – לא יחשב הדבר למצב חירום והתרגיל לא יופסק ליתר.
10. יקבע נוהל ברור של הפסקת התרגיל, למקרה חירום בהתאם לשיקול דעתו של מנהל המסע.

6.2.9 הליכה לא מתוכננת בלילה

נוהל זה ימומש רק במקרה שקבוצה / חוליה נקלעת לחשיכה ועליה להגיע לחניון הלילה. במקרה כזה ולאור העובדה שהצוות המקצועי מכיר היטב את השטח, הצוות המקצועי יקבל את הסמכות שניתנה לצוות חילוץ להוביל אנשים בלילה אל חניון לילה מאושר. יש לשאוף לצמצום מספר האנשים שנעים בלילה. לצורך זה אם יש אפשרות לפצל את הקבוצה ולאפשר לחלק להתקדם ולהגיע לחניון באור יום, יש לעשות זאת, בתנאי שיש מספיק כח אדם מקצועי להובילת הקבוצה בלילה.

נוהל תנועה לא מתוכננת בלילה:

- א. לפני המעבר לחושך יתקיים נוהל מעבר מיום ללילה הכולל:
 - 1) ניתוח מחודש של מסלול ההליכה והתאמתו לתנאי הראות ויכולות הקבוצה תוך התחשבות במשתתפים החלשים יותר
 - 2) במקרה של עיכוב בלוח הזמנים יש לעדכן את מנהל המסע ואיש הלוגיסטיקה.
 - 3) תדרוך בדבר מסלול ההליכה ונוהל נתק
 - 4) ספירת משתתפים והגדרת מספרי ברזל
 - 5) עדכון על כל עצירה של חניך לטובת צרכים וכד'
 - 6) במידה ותנאי הדרך מאפשרים נעדיף ללכת ללא תאורה מלאכותית על מנת לראות את תוואי השטח בצורה טובה יותר למרחק. במידה וקיימים מכשולים בדרך והראות מגבילה ומסכנת יודלקו פנסים.
 - 7) במידה ונדרשת הליכה בסמוך לדרכים בהם עלולים לנסוע כלי רכב, יסמנו עצמם המנחה/מטפל השטח והמלווה בשני קצוות הקבוצה באפודים זוהרים ובפנסים.
 - 8) בהליכת לילה ההליכה בצורה מקובצת ככל הניתן כאשר מנחה/מטפל שטח מוביל ומלווה מאסף.

9) בכל עצירה וסיום הפסקה יבוצע מפקד מספרי ברזל. כך גם כל חצי שעת הליכה במהלך הליכה ממושכת.

6.2.10 אובדן דרך בלילה

במצב בו חוליה אינה מזוהה בשטח ואין אפשרות סיוע בקשר, תתמקם החוליה ללינת לילה.

על המנחה/ מטפל מהצוות המקצועי:

- א. לתדרך את המשתתפים והצוות
- ב. לנסות ולהגיע לנקודה בה יוכל לדווח למנהל המסע על חניית לילה.

6.2.11 בישול בשטח

הבישול הינו מרכיב מאד משמעותי במסע. האתגרים הבטיחותיים בו קשורים בעבודה עם סכינים, מדורה והיגיינה.

- 1) עבודה עם סכינים תבצע כנגד קרשי חיתוך ובסביבה מוארת.
- 2) אם הבישול מתבצע על גזיות – יקבע נוהל מדויק להחלפת בלון שהתרוקן. החלפת בלון בהתאם להוראות היצרן. חל איסור החלפת בלון בסביבת הבישול וזה יעשה רק ע"י מבוגר או בהשגחתו.
- 3) בחירת אתר הדלקת המדורה – רחוק מצמחיה דליקה ולא מתחת לעצים.
- 4) מדורת בישול תהיה חפורה כך שהסיר מונח על הקרקע או על יתדות ברזל. בשום מקרה לא יונח סיר על קרשי המדורה. לא יונחו אבנים במדורה.
- 5) הוצאת הסיר מהמדורה בעזרת בד על הידיות או פליירים בסיר ללא ידיות – תעשה נמוך מאד מעל הקרקע ובל מקרה לא בסמוך או מעל אנשים. כך שגם אם הסיר נופל המים הרתוחים לא יפגעו במשתתפים.
- 6) בתום הארוחה ינקו כלי האוכל והסירים היטב. באם אין מגבלה של מים – גם במים וסבון. בין טיולים יעברו הסירים וכלי האוכל ניקיון יסודי.
- 7) אין לטגן בשמן עמוק, בתנאי שדה.
- 8) באם נדרש לפרק משטחים לטובת עצים למדורה יש לעשות זאת במרוחק מכלל המשתתפים, בזהירות ובהשגחת מבוגרים.
- 9) יש לאסוף את המסמרים ולכסות מדורות בצורה מושלמת. כיבוי המדורה באחריות מנחה/מטפל שטח.

6.2.12 לינה במסע

1. אין לישון בחורף ובעונות המעבר בתוך ערוצי זרימה.
2. אין לישון מתחת לקירות / מצוקי תלכיד (קונגלומרט) מחשש התמוטטות.
3. אין לישון בכוכים, מערות או אזורים שרצפתם פרש צאן מחשש קדחת מערות.
4. נקודת הלינה תהיה מוגנת מתנועת רכב – אין ללון על דרך או בסמוך לה. באם אין דרך לחצוץ פיזית בין הדרך לנקודת הלינה יש להקים מחסום מחפצים הנמצאים בשטח – סלעים, תרמילים, גריקנים וכד' במקרה כזה יש לסמן את החניון גם בתאורה.
5. יש להימנע למיקום חניון לילה בסמיכות לשיחי מלוח השייכים לאקולוגיית מכרסם מסוג פסמון, ליד מאורות מכרסמים כמו שפני סלע וקוצנים מחשש לעקיצת זבוב החול הגורם לזיהום מסוג לישמניה (שושנת יריחו).
6. עם רדת החושך יש לנעול נעליים/סנדלים בחניון.
7. בחניית הלילה יש להשלים נזלים, לנטר תחילת התייבשויות, לתדרך ולהיערך לקראת היום הבא.

8. כדי להימנע מהכשות נחש ופגיעות עקרב יש לפתוח את שק השינה רק בסמוך לשעת השינה. כמו כן את הנעליים יש לסגור ובכל מקרה בבוקר לפני שנועלים נעליים ולובשים בגדים יש לנער הכל כדי לאפשר לבעלי החיים שבאו להתחמם בלילה להסתלק.
9. על המנחה/מטפל לוודא כי כל המשתתפים ערוכים היטב לשינה. כי הציוד שברשותם מותאם לתנאי מזג האוויר וכי ניתן מענה הולם לצרכים פיסיים ונפשיים.
10. ככלל בחניון לילה תתקיים שמירה. משתתפים ישמרו בזוגות מכיתה ח' (מ-י' יכולים לשמור גם כבודדים). תפקיד השומרים להרחיק חיות חמדניות, לדאוג למשתתפים מתקשים ולהתריע למדריכים ולמלווים על נוכחות אנשים זרים באזור. על מנחה/מטפל שטח לתדרך היטב את השומרים בראשית הלילה. לינה בתוך ישוב מגודר פטורה משמירה.
11. על אחראי החניון/שומר הלילה ליצור קשר עם כל אדם/רכב הנכנס למתחם חניון הלילה.

6.2.13 כניסה למים עמוקים

כל הכללים החלים על כניסה למים רדודים יחולו גם על כניסה למים עמוקים בדגש על הנקודות הבאות:

- 1) כניסה למים עמוקים מותרת בנוהל הבא למשתתפים מכיתה י' ומעלה
- 2) כניסה למים עמוקים וחציית גבים מחוייבת חבל המעוגן בין שתי גדות הגב ונוכחות שני אמצעי ציפה לכל קבוצה.
- 3) בכל כניסה לגב ישהה משלח בוגר שיוודא תדרוך ויכולת המשתתפים הנכנסים ובכל יציאה מגב ימתין איש צוות נוסף שיסייע למשתתפים לצאת מן המים. בסיום כל מעבר גב תתבצע ספירת משתתפים ואנשי צוות.
- 4) הכניסה אסורה למקומות בהם ישנה זרימה של מים וסכנת סחף.
- 5) אין להכניס סבון, שמפו, סבון כלים וכל חומר ניקוי אחר למקורות מים בשטח
- 6) אין לזרוק אשפה משום סוג למקורות מים בשטח
- 7) אין לישון על שפת גבי מים במדבר יהודה ובנגב
- 8) בתנועה ליד גב, יש לתדרך למקרה של נפילה עם התרמיל למים
- 9) חל איסור להיכנס למים לפחות שעה מסיום הארוחה.
- 10) אין לשהות במים יותר מ- 45 דקות רצופות.

6.2.14 עשיית צרכים:

ההולך לעשות את צרכיו יודיע על כך לחבריו לוודא שלא ייווצר נתק.

עשיית הצרכים במהלך המסע תתבצע לפי הנחיות הבאות.

- א. בחניון יוגדר איזור לעשיית צרכים
- ב. יש לכסות את הצרכים
- ג. אין להשאיר בשטח ניירות טואלט או תחבושות היגייניות משום סוג
- ד. בשטח שאינו מדבר אין לשרוף ניירות טואלט מחשש שריפה
- ה. אין להשתין או לעשות צרכים במקורות מים בשטח ו/או בסמיכות להם.
- ו. בשעת לילה יש לצור קשר עם השומר ולדווח על יציאה מאזור הלינה לעשיית צרכים, התנועה חזרה תהיה עם פנס.

6.2.15 אש:

המסע מקנה למשתתפים התנסות וכלים לטיפול בטיחותי באש. במהלך הדלקת האש יש להקפיד על הוראות אלו:

- א. יש לאסוף גזרי עץ זרדים, תחת השגחה, באופן שלא יפגע בצמחייה
- ב. מדורות לתאורה ו/או חימום יש להדליק במקום מוגדר
- ג. יש לנטר את האש כדי שלא תתפשט או תפגע בצידוד, עדיף בבור שנחפר ויכוסה לאחר השימוש
- ד. יש לתדרך מראש דרכי פעולה למקרה של פגיעה או כוויות
- ה. יש לוודא מרחק נקי מחומרי בערה של 3 מ' לפחות

6.2.16 מים לשתייה:

הפעילות מקנה למשתתפים התנסות וכלים להרגלי שתייה ושמירת מים נכונים. המשתתפים נושאים עליהם את כמות המים שממנהל המסע קבע ואלו ישמשו לשתייה, לבישול ועזרה ראשונה. רכב המנהלה / שטח יישא עליו גיבוי מים על פי גודל הקבוצה. במקרה חירום קיצוני וסכנת חיים ניתן להשתמש במים מהשטח על פי הנחיות הצוות המקצועי.

6.2.17 תזונה:

הפעילות מקנה למשתתפים התנסות בהסתפקות במועט וכלים להרגלי תזונה נכונים. מומלץ שהמזון יהיה נטול מוצרי בשר וחלב ומתאם לפעילות הליכה לטווחים ארוכים. סדר הארוחות וכמות המזון מוכתבים ע"י תנאי השטח והפעילות.

7. התנהלות בשטח :

7.1 נהלי תאום בין צוות מקצועי וצוות חינוכי / טיפולי

לצוות זה חשיבות רבה ויעשו מאמצים לשלבו באופן תורם בתהליך מח"א. בצוות יקבע בהתאם להחלטת הלקוח. השאיפה היא שלכל צוות בשטח יהיה מבוגר חונך. הצוות החינוכי / טיפולי יכול לכלול: מטפלים, מחנכים, מורים מקצועיים, מבוגרים, הורים מלווים (שאושרו ע"י מנהל ביה"ס וגם על ידי מנהל המסע) תאום בין צוות מקצועי לצוות חינוכי / טיפולי, חיוני ומהותי להצלחת המסע. הצוות החינוכי נמצא במציאות חדשה, מחוץ להרגלים ולכללים של שיגרת בית הספר, זאת בנוסף לעובדה שיש צוות מקצועי שלמעשה מנהל את הפעילות. מצב זה מחייב את שני הצוותים לקיים הידברות רצופה, פתוחה, משתפת המאפשרת לכל צוות להביא את המיטב לטובת המסע.

7.1.1 תפקידים ואחריות הצוות החינוכי / טיפולי:

- להגדיר את המטרות והיעדים הספציפיים של המסע
- לתמוך ולעודד את המשתתפים המתלבטים לגבי יציאתם למסע
- לתאם ולהשתתף בשיחות ההכנה
- לסייע לצוות המקצועי לנהל ולהנחות את המסע
- לסייע למשתתפים בגבולות שהותוו ע"י הצוות המקצועי
- לנהל תקשורת, אם תהיה, עם הורי המשתתפים
- לאבחן התנהגויות חריגות, יכולות חדשות בקרב המשתתפים
- לנהל/לערוך את תהליך עיבוד המסע לאחר החזרה לשיגרה

7.1.2 אחריות עליונה:

זו נמצאת בידי מנהל המסע. מתוקף קביעה זו מנהל המסע הוא הפוסק האחרון בכל משבר במסע.

7.1.3 טיפול באירועי התנהגות: שתוף פעולה בין הצוות המקצועי והצוות החינוכי

7.1.4 אירועי בטיחות:

במידה ויש הפרה של כללי הבטיחות – מחובת כל איש צוות להתערב.

7.1.5 תאום שוטף:

הדברות והתייעצות. במקרה של אי הסכמה, פוסק מנהל המסע.

בסיום כל יום תיערך ישיבת צוות משותפת לצוות המקצועי והצוות החינוכי ל צורך הפקת לקחים, תכנון המשך.

במידה הצורך, על פי החלטת מנהל המסע, יערך תדריך בוקר.

7.1.6 נהלי תקשורת פנים

- א. הצוות המקצועי וחלק מהצוות החינוכי ישאו מכשירי קשר אלחוטיים + סוללות גיבוי.
- ב. השימוש במכשירים הוא לתקשורת בין צוותי המסע ולא לשימוש המשתתפים
- ג. יתאפשר מתן מכשיר קשר למשתתפים שנבחרו לקבל אחריות הובלה. במקרה כזה ינתן תדריך הוראות שימוש.
- ד. אנשי הצוות ישאו טלפונים סלולארים והשימוש בהם היה במקרה ואין קשר אלחוטי.

7.1.7 נהלי תקשורת חוץ:

- א. להורי המשתתפים יימסר מראש מספר הטלפון של ראש הצוות החינוכי. השימוש בו הוא למקרי חירום בלבד. להחלטת ראש הצוות החינוכי אם לשלוח להורים מסרים, תמונות וכו'.
- ב. אחריות לקשר עם חדר מצב – מנהל המסע
- ג. במצב חירום יש לשאוף שהתקשורת תהיה ע"י מנהל המסע בלבד, כל עוד הוא זמין.

8. תהליך עיבוד ולמידה לאחר במסע :

8.1 תהליך עיבוד חינוכי- טיפולי

העיבוד הוא חלק משמעותי בתהליך החינוכי שהמסע מאפשר. המטרה היא לאפשר הבנות, תקשורת, ראייה מנקודות מבט שונות של אירועים, תחושות וחוויות שהמסע בשטח זימן. העיבוד לאחר המסע יכול להעצים את תהליכי השינוי והשיפור שמעוגנים במטרות המסע.

8.2 נושאי העיבוד

8.2.1 עיבוד צוות חינוכי:

- (א) ריכוז ממצאי תצפית ואבחון יחידנים וכיתתיים, שיסייעו לצוות להתמודד טוב יותר עם המשימה החינוכית
- (ב) שיתוף ועיבוד חוויה אישית רגשית ומנטאלית
- (ג) שיתוף תובנות על ניהול ושיפור מערכת היחסים בין אנשי הצוות ועם המשתתפים
- (ד) מסקנות, הפקת לקחים והמלצות לגבי המסע

8.2.2 עיבוד משותף של הצוות החינוכי והצוות המקצועי:

- (א) מטעם הצוות המקצועי יהיה מנהל המסע
- (ב) מטרת עיבוד זה היא לשקף, להפיק לקחים ולשמוע המלצות
- (ג) לשיקול והחלטת המחנך/ת אם ליזום מפגש עיבוד של המשתתפים עם הצוות המקצועי

8.2.3 עיבוד עם המשתתפים:

- (א) סקירת רצף האירועים
- (ב) שיתוף משתתפים באירועים שקרו בצוותים אחרים
- (ג) שיתוף לקחים מסקנות והחלטות על המשך התנהלות אישית
- (ד) מילוי שאלון אישי - רשות

8.3 לוח זמנים של העיבוד

יש לתאם לוח זמנים לעיבודים השונים, כחלק מההכנות למסע

8.4 אחריות הובלת התהליך

האחריות היא של הלקוח
יש לשקול אפשרות שחלק מתהליך העיבוד יונחה ע"י המשתתפים עצמם

8.5 תחקיר אירועי בטיחות

8.5.1 הגדרת ארוע בטיחותי

ארוע שבו פעל הצוות המקצועי בשונה לנהלים או לתדריכים או לתקן המקצועי, בין אם הייתה פגיעה (פיסית, רגשית, כלכלית, אתית) וכתוצאה מכך נגרם או עלול היה להיגרם נזק למשתתפים, לצוות, לארגון, לסביבה.

8.5.2 תחקור הארוע:

במקרה שבמסע היה ארוע בטיחותי, על פי החלטת הארגון המבצע, יבוצע תחקיר למידה פנים ארגוני או באחריות גורם מקצועי חיצוני

8.5.3 יישום:

הארגון מתחייב ללמוד ולבחון את תוצאות התחקיר ולפעול ליישום מסקנות שהתקבלו

8.5.4 פרסום

הארגון מתחייב למצות כל דרך לאפשר למידה מקצועית של שותפים לדרך. זאת בתנאי שאין בפרסום התחקיר פגיעה כלכלית, חוקית או אתית.

9. אבטחה ורפואה במח"א :

9.1 הגדרת אבטחה לפי אזורים

1. הגדרות קבע:
 - א. אזורי האבטחה מתייחסים למפת אזורי האבטחה של משרד החינוך.
 - ב. קבוצות קטנות עד 20 משתתפים באזור אבטחה 1 ו 1א מחויבים במתלווה חמוש. באזורים 2 ו 3 אינם מחויבים בליווי.
 - ג. חניוני לילה במחנות אזוריים המכילים 35 משתתפים ומעלה יאובטחו ע"י מאבטח באזורי 2 ו 1.
 - ד. באזור 3 אין חובת אבטחה ביום ובלילה.
2. עדכון ומעקב אחר תמונת המצב
- מנהל המסע יקיים התייעצות ויעקוב אחר עדכוני משטרת ישראל למנהלת הטיולים.

9.2 בטיחות בנשק

1. המאבטח ישמור את נשקו צמוד אליו בכל שעות היום והלילה.
2. אין לאפשר מגע בין משתתפים ואנשי צוות לנשקים בשום אופן.
3. אקדחים ימצאו במצב "הכנס", כאשר אינן דרוכים.
4. אין לפרוק נשק בקרבת משתתפים

9.3 עזרה ראשונה והצלה

- 9.3.1 כנגד כל 30 חניכים יהיה חובש המצויד בתיק עזרה ראשונה. כלומר:
לקבוצה של 30 משתתפים/חניכים במח"א יצורף חובש לקבוצה של 31-60 יצורף בנוסף לחובש גם מע"ר וכך הלאה.
- 9.3.2 מנחים ומטפלי שטח יידרשו לעבור הכשרה במתן עזרה ראשונה בהיקף של 8 שעות לפחות ויישאו עימם במח"א ציוד חבישה בסיסי ברמה של משולש, חוסם עורקים, תחבושת אלסטית, תחבושת אישית
- 9.3.3 שמירת לילה – ככלל ע"פ הנחיות משטרת ישראל.
א. בגודל הקבוצה קטן מ 20 תתאפר שמירה עצמית.
ב. במקרה שנגישות לנקודת לינה מחייבת נסיעה בשטח של 1/2 שעה ומעלה, תתאפשר שמירה עצמאית בהתאם לקביעת מנהל המסע.

9.4 נהלי חירום במסע חניכה אתגרי

9.4.1 מצב פיצול יזום

- במצב בו תלמיד או קבוצת משתתפים מחליטה על דעת עצמה לסטות מהמסלול המתוכנן, בניגוד להוראות הצוות. במצב זה יש לפעול לפי הנחיות אלו:
1. יש לקרוא ולפקוד על עצירה

2. יש לפצל את הצוות והמנחה/מטפל שטח ידלוק לבדו או עם עוד אנשי צוות, אחר המשתתפים שסטו. עליו לשאת מכשיר קשר ולתת הנחיות קצרות לצוות שנשאר עם מרבית הכח
3. במקרה ואין קשר עין עם התלמיד/קבוצה המתפצלת, יש להזעיק מיידית את רכב הפינוי ולמקמו בנקודה שתסייע לאיתור הנעדרים. יש להפעיל סיוע מקומי (קבוצות אחרות, אנשי סיוע מקומיים).
4. יש לתדרך ולעדכן את יתר הקבוצה ולנסות ולדלות מהם מידע שיסייע לניהול המצב
5. במקרה שיש אפשרות יש לעצור את המתפצלים פיסית ולמנוע מהם התרחקות מהקבוצה.
6. במקרה ואין קשר עין עם הקבוצה המתפצלת וקיים חשש בטיחותי, או סמוך לרדת הלילה, יש לדווח לחדר מצב ולבקש עזרת יחידת חילוץ / צבא / משטרה

9.4.2 מצב פגיעה גופנית

1. מתן עזרה ראשונה דחופה
2. מתן מענה באמצעות רכב הפינוי
3. בהתאם לשיקול דעת מנהל המסע יש לדווח לחדר מצב
4. המשך טיפול ו/או שיפור מיקום כהכנה לקליטת כוח סיוע

9.4.3 מילוט

1. מצב בו הקבוצה נמצאת במקום בו קיימת סכנה מיידית ומוחשית לשלום האנשים (שריפת יער, פעילות עוינת, שיטפון וכו'). במצב זה יש לבצע מילוט יזום לאזור בטוח יותר.
2. המילוט יבוצע בניהול איש הצוות המקצועי הבכיר במקום
3. לאחר הגעה למקום בטוח יותר יתבצע דיווח ובדיקת צרכים מידיים של המשתתפים (פיסי ונפשי)

9.4.4 הוראות פתיחה באש - ע"פ הנחיות חוק

10. אתיקה מקצועית :

- 10.1.1 הארגון מתחייב לעמוד בכללי הקוד האתיקה המקצועית של "איגוד האתגר והלמידה החוויתית בישראל" (ראה נספח 4).
- 10.1.2 הארגון מתחייב להנחות ולהדריך את הצוות המקצועי שבאחריותו לגבי מהותה ומשמעותה של האתיקה המקצועית.
- 10.1.3 הפרה של קוד האתיקה המקצועית מחייבת תהליך ברור, חקירה, הסקת מסקנות ויישום המלצות בקרב הצוות המקצועי של הארגון

נספח 1:

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל חברה ונוער
"האתגר היא" *akha kha*

ירושלים, ט"ז באדר ב' תשע"ד
18 במרס 2014

לשכת מנהל המינהל

לכבוד
מר עופר אוגש, יו"ר הוועדה
מר נח גרינבוים, מזכיר הוועדה
מר רוני נעמן, חבר הוועדה
מר שאולי לב, עמותת אתגר ולמידה חווייתית
מר דוד מיכאל, עמותת עינב
מר רותם זהבי, ממונה בטיחות -אגף ביטחון ובטיחות
מר לביא זמיר, חבר הוועדה
מר אייל מרגולין, חבר הוועדה
מר גילי בצלאל, חבר הוועדה, ראש תחום נוער וצעירים, החלה"ט

יפה רב,

הנדון: מינוי לוועדה לכתובת תכנית בנושא:

"פעילות חינוכית- טיפולית דרך השטח באמצעות מסעות חניכה ואתגר"

אני ממנה אתכם לשמש חברים בוועדה לניסוח וכתובת התכנית האמורה:

הרכב הוועדה

- א. יו"ר וועדה: מר עופר אוגש
- ב. מזכיר הוועדה: מר נח גרינבוים
- ג. חבר: מר רוני נעמן
- ד. חבר: מר שאולי לב
- ה. חבר: מר דוד מיכאל
- ו. חבר: מר רותם זהבי
- ז. חבר: מר לביא זמיר
- ח. חבר: מר אייל מרגולין
- ט. חבר: גילי בצלאל

1. נושאים להתייחסות הוועדה

על הוועדה לדון בנושאים הבאים ולהתייחס אליהם בתכנית:

- א. סקירת ספרות מקצועית קיימת המתייחסת לנושא
- ב. מטרת התכנית
- ג. אוכלוסיות יעד לתכנית

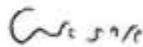
רח' הנביאים 31 בניין ארלדן, ירושלים 9100201 * טלפון: 02-5603155/6 * פקס: 02-5603886
כתובתנו באינטרנט: <http://noar.education.gov.il> * דוא"ל: einatwi@education.gov.il

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל חברה ונוער
"האנח קל א"כ"

- ד. פורמטים של מסעות חניכה ואתגר
- ה. עקרונות מרכזיים בהפעלת מח"א
- ו. כו"א מקצועי בהפעלת מח"א
- ז. הכשרה והשתלמויות
- ח. המלצות עיקריות

2. עם סיום עבודתה, על הוועדה להגיש את התכנית לאישורו של מר ארז אשל, מנהל מינהל חברה ונוער.

בברכה,

ארז אשל
מנהל מינהל חברה ונוער

העתקים : גבי מיכל כהן, מנהלת כללית

מר חילי טרופר, יועץ בכיר לשר

מר נסי אנגיל, יועץ השר

מר אריה מור, סמנכ"ל ומנהל אגף בכיר לביחון ובטיחות ושע"ח

מר אלי שיש, מנהל אגף שלי"ח וידיעת הארץ

מר חיים להב, מנהל אגף קידום נוער היל"ח

נספח 2:

הצהרת יחיד / ארגון לעמידה בתקן מקצועי לתכנון, הפקה והובלה של מח"א

אנו מצהירים בזאת כי:

1. כל פעילות מח"א, המבוצעת על ידנו, תעמוד בהגדרות, בנהלים המפורטים בתקן המקצועי לניהול מסעות מח"א מטעם איגוד האתגר והלמידה החווייתית בישראל.
2. נביא לידיעת "צוות ההיגוי לניהול תקן מח"א" הפקות לקחים ומסקנות מפעילותנו, אשר יכולים לתרום לשיפור תקן מקצועי זה. זאת בתנאי שחשיפה זו לא תגרום לנו נזק חוקי או כלכלי.
3. ידוע לנו כי תקן מקצועי זה הוא פרי עבודה משותפת של אנשי מקצוע ומשמש כהמלצה לארגונים וליחידים החברים באיגוד. בכל מקרה, האחריות המקצועית, החוקית והכלכלית לפעילות שאנו מקיימים, חלה עלינו בלבד.
4. ידוע ומוסכם על ידנו כי תקן מקצועי זה אינו תחליף לנהלי הפעלה ונהלי בטיחות שעלינו לבנות לכל פעילות מח"א שאנו אחראים לה. ניתן לאמץ ולהעתיק על המופיע בתקן למטרת בניית הנהלים שלנו.

על החתום:

שם: _____ מספר זהות / חברה / עמותה _____

נציג הארגון לנושא זה: _____

חתימה / חותמת: _____

תאריך:

נספח 3

טופס הצגת פעילות – טיוטא (יותאם לנהלים של כל ארגון)

מועד הטיוטא: _____ מנהל המסע: _____
 מס' אישור המסע: _____ מס' האישור הביטחוני: _____
 רכב פינוי: (שם נהג + סוג רכב) _____ טלפון עורפי: _____
 מסלול חלופי: _____ מחסה מגשם / חום: _____

כח אדם:

- 1.1 הגוף החינוכי:**
 מס' חניכים צפויים: _____ מחולקים ל: _____ חוליות.
 מס. מלווים ואנשי הלקוח: _____
- 1.2 צוות מקצועי:**
 מנהל/ת מסע: _____ מנחים/מטפלים: _____ נהגי לוגיסטיקה: _____ מתלמדים: _____
 מע"ר/חובש/מאבטח: _____ מלווים אחרים: _____ סה"כ צוות מקצועי: _____
- 1.3 סה"כ אנשים במסע:** _____

בטחון ובטיחות

ביצוע עדכון נתוני שטח – מקורות: _____
 גורמי סיוע קרובים בשטח _____

טל' רלוונטיים בישובים סמוכים: _____
 לאן מפנים במקרה פציעה (קופ"ח, מרפאה אזורית, חדר מיון קרוב): _____
 קליטה סלולארית: איפה ומתי צפוי שלא תהיה? _____
 מענה אפשרי: _____
 רפואה: שם מע"ר או חברה מספקת _____ האם יש ציוד נוסף? _____
 ציוד מיוחד הדרוש לפעילות (חבלים, תאורה, מחסות קור / חום, רפואי, תזונתי)

מסלול המסע

שיקולים מרכזיים בקביעת המסלולים:

יום / תאריך	נקודת התחלה / סיום	דרך	פעילות ייעודית מתוכננת	הערות

ניהול לוגיסטי

יום / תאריך	מיקום / פעילות רכב לוגיסטיקה בוקר	מיקום / פעילות רכב לוגיסטיקה צהריים	מיקום / פעילות רכב לוגיסטיקה ערב	הערות

הסעות: שם חברה מסיעה: _____ טל: _____

מה תואם איתם? _____

ניהול סיכונים

הסיכון	מיקום צפוי	אפשרויות התמודדות (הכנה, תדרוך, מניעה, ...)	ציוד נדרש להפחתת הסיכון

	סיכול אם צריך		

הערות לסיכום הצגת הפעילות:

שם בקר: _____ תאריך: _____

אישור וחתימת הבקר: _____

נספח 4:

איגוד האתגר והלמידה החווייתית בישראל - ACEE

קוד האתיקה המקצועית

הקדמה

איגוד האתגר והלמידה החווייתית בישראל מאגד בתוכו ארגונים, אנשי מקצוע ובעלי עניין נוספים להם תחום הלמידה החווייתית הוא משמעותי וחשוב. תהליכי ההתערבות המתרחשים דרך החוויה בשטח, באתגר, עם הטבע ובהתקאה הם הבסיס לעניין משותף זה.

האיגוד מהווה מטריה המאפשרת בניית פרופסיה מקצועית אמינה שתקדם את הענף ואת העוסקים בו, דרך שיתוף פעולה ותקשורת מאורגנת עם הגורמים הנושקים לפעילות זו, קרי גופי ממשל, מדיניות וחקיקה (חינוך, רווחה, בריאות, אוצר) וגופים פרטיים הצורכים פעילות מסוג זה או מספקים לה משאבים.

הקוד האתי של פעילות הלמידה החווייתית הוא קריטי בעבודתו של האיגוד בקידום המקצועיות והאמינות של העוסקים בתחום זה ובאבטחת סטנדרטים גבוהים של יושרה ואחריות כבסיס לעבודתו. ככזה, המחויבות לקוד האתי חלה על כל אנשי המקצוע בתחום, ובראשם חברי האיגוד, כחלק מבחירתם להשתייך לאיגוד. יתרה מכך, רואה האיגוד כחובתו לוודא כי חבריו פועלים על פי הקוד האתי ומחויבים לו.

זהו מסמך תמציתי המבוסס על הערכים שאומצו ע"י חברי האיגוד. תפקידו למסד כללי התנהלות ודין במצבים שיש קושי הנובע מקונפליקט בין ערכים חשובים שונים. כוחו של הקוד האתי הוא בבחירה של המכירים בו לעמוד בערכים עליהם הוא מבוסס ולהתמיד בבחינת מעשיהם לאורו. עם זאת, הקוד האתי לא נועד לשמש תחליף לנהלים וכללי התנהלות אישיים או ארגוניים (עשה ואל תעשה),

קווים מנחים

- האיגוד רואה חשיבות בהטמעת הקוד האתי וערכי התנהלות אתית בחברי האיגוד ובלומדים את המקצועות העוסקים בתחום זה
- אנו מחויבים לשמירתו של הקוד האתי עדכני, רלוונטי ונגיש
- מגוון סוגי הפעילויות להן מהווה האיגוד מטרייה מבטא צורך בניסוח קוד כללי ומאחד מחד, והנחיות ייחודיות לתחומים השונים מאידך, בהתאם להתפתחותו של הקוד האתי
- בסיסו של הקוד האתי הוא כללי ומהותי, לבסיס זה יצורפו תכנים, גישות ודילמות בהתאם להתפתחות המקצוע. כל אלו יהיו את "אוגדן האתיקה" של האיגוד אשר עליו יתבססו התפתחויות רבות בהמשך דרכו של האיגוד
- **אוגדן האתיקה** יכלול את: א. הקוד האתי. ב. הנחיות להתמודדות עם דילמות אתיות. ג. הגדרות והנחיות ייחודיות לתחומי פעילות שונים באיגוד. ד. תיאורי מקרה ודיונים הנותנים לקוד נופח חי וקונקרטי.

ערכי הליבה של האיגוד הם הבסיס המרכזי לקוד האתיקה:

נאמנות לחוקי המדינה, יושר אישי ובינ-אישי, הליכה בדרך הישר, התנהלות מוסרית אנושית	יושר ויושרה
למקצוע, לעוסקים בו, למקבלי השירות, לאחר	כבוד
הכרה שיש אחרים שתורמים ופועלים בדרכים שונות משלנו. יש לנו עוד מה ללמוד, ליזום, לשפר	צניעות
שיפור מתמיד של אפקטיביות ותוצאות ללא התפשרות על בטיחות	מקצועיות
הנובע מכבוד לזולת, הכרה בערך ששונות יכולה להביא, רצון לקדם ערכים משותפים	שתוף פעולה
ביחסי עבודה, שתופי פעולה, התנהלות בחברת אחרים	דוגמה אישית
	אהבת הטבע

והארץ	הטבע הוא בית גידול לחיים רבים ושונים, אנו לא היחידים בו. ארצנו היא ביתנו וחובתנו לתרום לשמירתה, טיפוחה וצמיחתה
קיימות	שמוש מושכל במשאבי טבע ומשאבי אנוש. חשיבה והתחשבות ארוכי טווח, למען הדורות הבאים
תרומה	העצמה שלנו ושל לקוחותינו תורמת לחוסן אישי חברתי ולאומי

הקוד האתי – הנחיות בסיסיות

1. מקצועיות

- חברי האיגוד מחויבים להתנהלות המבוססת על הכשרתם ויכולתם המקצועית לבצע את הפעילויות השונות עם הקהלים המגוונים באופן בטוח, מועיל ובהתאם למטרות המוגדרות לפעילות. זאת תוך הכרת החוק וההנחיות הנוגעות לפעילות עצמה ולקהל עימה היא מתבצעת, הבנת הגורמים השונים המעורבים בפעילות וההשלכות האפשריות שלה.
- **בטיחות ואחריות:** מתוך הכרה כי מרכיב הבטיחות בעבודתנו הינו נוכח וקריטי, עלינו לפעול ביתר שאת להבנת הסיכונים הפיסיים והרגשיים הטמונים בפעילויות ובהתערבויות השונות ולפעול על בסיס סטנדרטים גבוהים ככל הניתן בכל הנוגע לניהול סיכונים ובטיחות.
- בהנתן סטנדרטים רשמיים מטעם החוק או איגוד האתגר והלמידה החווייתית בישראל להסדרת פעילות או תפקיד בתוך פעילות, כגון הכשרות, ציוד ותקינה, נקפיד ונוודא כי הפעילויות בהן אנו עוסקים או מעורבים עומדות בסטנדרטים אלו.
- חברי האיגוד מחויבים להכשרתם, להדרכתם ולהשכלתם המתמשכת שלהם עצמם ושל הכפופים להם בתחומי הפעילות ובתחומים שונים הנושקים לפעילות בהם הם עוסקים.

2. כבוד לזולת ולסביבה

- אופי הפעילויות בתחום המקצועי שלנו כולל לרוב עבודה בחיק הטבע ועם הטבע. אנו מאמינים בערכים של קיימות, כבוד לסביבה, לטבע ולשוכנים בו ומתחייבים להתנהלות המצמצמת ככל הניתן את הפגיעה בסביבה ואף לנסות ולטפחה ולשקמה ולפעול לחינוך לערכים אלו בפעילויותנו, דרך דוגמא אישית ושיח פתוח.
- אנו מאמינים כי יש לכבד אדם בהיותו אדם, ללא משוא פנים, תוך התחשבות בכל אדם, מכל מין ומיגדר, דת, גזע ומוצא. יש לנהוג בלקוחותנו, באנשים עימם ענו עובדים ואותם אנו משרתים ובאנשים הנותנים לנו שירותים באופן מכבד וונה, תומך, ישר ונטול כוונה לפגוע.
- חלה עלינו מחויבות לנהוג בסובלנות וברגישות כלפי היבטים תרבותיים ואישיים של המשתתפים בפעילויות השונות. עלינו לשאוף להבין ולהתאים את אופי הפעילות לצרכים הייחודיים לקהל עימו אנו עובדים.
- אנו שואפים לשקיפות מירבית כבסיס לכבוד ולאמון בעבודתנו אך כאשר הפעילות עצמה דורשת הסתרה או מניפולציה כלפי הקהל עימו אנו עובדים עלינו לבדוק היטב האם אכן נדרשות פעולות מסוג זה ולעשותם בשקיפות ובכנות המירבית האפשרית, תוך קבלת הסכמתם של המשתתפים ככל שניתן ובשיתוף עם גורמים נוספים, מקצועיים או אלו האחראים לקהל עימו אנו עובדים (לדוגמא, הורים, אנשי רווחה וכדומה).
- כשותפים במשפחת האיגוד, ולקידום תחום הלמידה ההתנסותית, אנו רואים אחד בשני כחברים למקצוע ומתוקף זה מחויבים לפרגון הדדי ולתחרות בריאה, חיובית ומכבדת, חפה מהשמצות, רכילות והרס הדדי.

3. אמון, יושרה וסודיות

- אנו מתחייבים לשמור ולהצדיק את האמון הניתן בנו על ידי הקהלים השונים עימם אנו עובדים. אמון זה בנוי על שקיפות מירבית בעבודתנו, על ייצוג הולם ומציאותי של מטרות הפעילות, של הכשרתנו ושל המגבלות שלנו, כמו גם על עמידה בהבטחותנו בכתב ובעל פה כבעלי מקצוע.
- כחברים במקצועות החינוך והטיפול אנו מתחייבים לשמירה על צנעת הפרט וסודיות המידע האישי הניתן בידנו ולעשות באלו שימוש אך ורק על פי הסכם העבודה המשותף, הגלוי והסמוי ולצורך עזרה לפרט על פי הסכמתו.